

7

СЬОМІ ЧЕРЄВАНІВСЬКІ НАУКОВІ ЧИТАННЯ

СЬОМІ ЧЕРЄВАНІВСЬКІ НАУКОВІ ЧИТАННЯ

Збірник наукових статей
Випуск 7

Полтава 2024

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Полтавський національний педагогічний університет
імені В. Г. Короленка
Факультет історії та географії
Кафедра історії України

СЬОМІ ЧЕРЕВАНІВСЬКІ НАУКОВІ ЧИТАННЯ

**Збірник статей
Випуск VII**

Полтава
2024

УДК 94(477)(062)

Ч 52

*Друкується за рішенням Ученої ради
Полтавського національного педагогічного університету
імені В. Г. Короленка (протокол № 4 від 31 жовтня 2024 року)*

Редакційна колегія:

Гриньова М.В., доктор педагогічних наук, професор (*головний редактор*)

Бабенко Л.Л., доктор історичних наук, професор (*заступник головного редактора*)

Сітарчук Р.А., доктор історичних наук, професор

Супруненко О.Б., кандидат історичних наук, старший науковий співробітник

Фазан В.В., доктор педагогічних наук, професор

Шаповал Л.І., кандидат історичних наук, доцент

Рецензенти:

Нестуля О.О., доктор історичних наук, професор

Лук'яненко О.В., доктор історичних наук, професор

Подкур Р.Ю., кандидат історичних наук, старший науковий співробітник Інституту історії України НАН України

Сьомі Череванівські наукові читання. Збірник статей.
Ч 52 Випуск VII. Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2024. 266 с.

ISBN 978-966-2538-89-2

У збірнику вміщені статті, які розкривають актуальні проблеми історії України, історії релігії та Церкви, історичного краєзнавства, музейництва, етнології. Також знайшла висвітлення діяльність окремих діячів, які залишили помітний слід у різних сферах життя України і Полтавщини. Випуск 7-й збірника сформований за матеріалами Всеукраїнської наукової конференції з міжнародною участю «Сьомі Череванівські наукові читання (на пошану професора А. С. Череваня), яка відбулася 23-24 травня 2024 року. Розрахований на науковців, викладачів, студентів, учителів загальноосвітніх шкіл, усіх, хто цікавиться історичним минулим українського народу.

УДК 94(477)(062)

Від редакційної колегії: автори несуть відповідальність за повноту висвітлення зазначеної теми, системність викладу, достовірність наведених фактів, правильне цитування, написання власних імен, наукову добросовісність та етику наукових запозичень джерел і текстів. Статті подані в авторській редакції. Редакційна колегія може не поділяти окремі погляди та інтерпретації авторів.

ISBN 978-966-2538-89-2

© ПНПУ імені В.Г. Короленка, 2024

© Колектив авторів, 2024

ЗМІСТ

Розділ 1.

СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ, СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ, РЕЛІГІЙНО-КОНФЕСІЙНІ АСПЕКТИ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ

- Маньковська Руслана.** НЕРУХОМІ ПАМ'ЯТКИ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ: ДОКУМЕНТУВАННЯ ВТРАТ.....7
- Капустян Ганна.** РОЗВИТОК НАЦІОНАЛЬНОЇ САМОБУТНОСТІ ТА СВІДОМОСТІ УКРАЇНЦІВ У XVI – ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ XVII СТ. У НАУКОВІЙ СПАДЩИНІ ІВАНА КРИП'ЯКЕВИЧА..... 13
- Петренко Ірина.** ДІЯЛЬНІСТЬ У ПОЛТАВІ ПІДПІЛЬНОЇ МОЛОДІЖНОЇ ГРУПИ НА ЧОЛІ З ОЛЕНОЮ (ЛЯЛЕЮ) УБИЙВОВК У РОКИ ДРУГОЇ СВІТОВОЙ ВІЙНИ..... 17
- Веденєєв Дмитро.** КОНФЕСІЙНИЙ НАПРЯМ У ДІЯЛЬНОСТІ ЗОВНІШНЬОЇ РОЗВІДКИ ОРГАНІВ ДЕРЖБЕЗПЕКИ УКРАЇНСЬКОЇ РСР (1945–1991 РР.)27
- Бабенко Людмила.** АГЕНТУРНО-ОПЕРАТИВНА ДІЯЛЬНІСТЬ ВУЧК–ГПУ В СЕРЕДОВИЩІ ПРАВОСЛАВНОГО ДУХОВЕНСТВА У 1920-х рр.35
- Дедуш Олексій.** ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКА ГРОМАДА МІСТА БІЛА ЦЕРКВА У 1835–1838 РР. (моїм предкам з роду Грабовських присвячується).....42
- Сітарчук Роман.** ВИДАВНИЧА СПРАВА ПРОТЕСТАНТСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У ПЕРШЕ ДЕСЯТИЛІТТЯ РАДЯНСЬКОЇ УКРАЇНИ46
- Оліцький Вячеслав.** ПРОПОВІДНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ПРАВОСЛАВНОГО ДУХОВЕНСТВА УРСР В СЕРЕДИНІ 1940-х – СЕРЕДИНІ 1960-х РОКІВ53
- Гура Олексій, Шамрай Марія.** ВНЕСОК МИХАЙЛА КИРІЄНКА-ВОЛОШИНА У РОЗБУДОВУ СПАСЬКОГО ХРАМУ М. ПОЛТАВИ.....61

Коротаєв Олександр. АГЕНТУРНО-ОПЕРАТИВНА РОБОТА НКВС-КДБ ПРОТИ «БУЗУВІРСЬКОГО» СОЮЗУ П'ЯТИДЕСЯТНИКІВ УРСР (1940-ві – 1950-ті рр.)	65
Стаценко Дмитро. ЛИСТІВКИ ЯК ЗАСІБ ВИЯВУ ПОЛІТИЧНОЇ АКТИВНОСТІ ПРАВИХ СОЦІАЛІСТІВ-РЕВОЛЮЦІОНЕРІВ ТА АНАРХІСТІВ У ПОЛТАВІ (ПЕРША ПОЛОВИНА 1920-х рр.).....	70
Корольова Інна. МАТЕРИНСТВО ПОЧАТКУ ХХ СТ.: БАЖАННЯ ЧИ НЕОБХІДНІСТЬ?.....	75
Сарнавський Сергій, Єрмаков Вячеслав. ЗАСНУВАННЯ ПЕРШИХ СЛОБІДСЬКИХ ПОСЕЛЕНЬ У МЕЖИРІЧЧІ СВИНКІВКИ ТА КОВЖИЖІ У XVII–XVIII СТ.	82
Мельникова Ірина, Сулима Оксана. ЧУТІВСЬКІ ПЕДАГОГИ СЕРБІНОВСЬКІ	86
Левковська Марія. МЕМУАРИ О. В. СІВЕРС ПРО ОСОБЛИВОСТІ ПОВСЯКДЕННЯ ГАДЯЦЬКИХ ЄВРЕЇВ 1918–1920-Х РОКІВ У КОНТЕКСТІ ІСТОРИЧНИХ ПОДІЙ КРАЮ.....	90
Бондарчук Євгеній. СТАВЛЕННЯ ВЛАДИ ДО ЦЕРКОВНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ТА РЕЛІГІЙНОСТІ НАСЕЛЕННЯ ЦЕНТРАЛЬНОЇ УКРАЇНИ НАПРИКІНЦІ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ ТА В ПЕРІОД ПІЗЬНОГО СТАЛІНІЗМУ.....	104
Сергієнко Вадим. СТАН ОБ'ЄКТІВ ПРАВОСЛАВНОЇ АРХІТЕКТУРИ В КОНТЕКСТІ ПАРТІЙНО-ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ УРСР НАПРИКІНЦІ 1950-х – ПОЧАТКУ 1960-х РОКІВ: ІСТОРИОГРАФІЯ ПРОБЛЕМИ.....	116
Богодиста Світлана. ВІД КОЗАКА ДО СОТНИКА – ПРОСТА ЛЮДИНА, ЩО ТВОРИЛА ІСТОРІЮ (на основі життя та діяльності отамана Вільного козацтва у селі Мачухи Полтавського повіту Шевченка Дмитра Кириловича.....	123
Рева Ірина. ЮРІЙ ДМИТРЕНКО (ГОРСЬКИЙ) – СПРАВЖНІЙ НЕСКОРЕНИЙ.....	126
Захаржевський Олег, Сігарчук Роман. МІФОЛОГІЯ ДАВНІХ СЛОВ'ЯН У РОЗРІЗІ РАННІХ РЕЛІГІЙ.....	131

Дудіна Вікторія, Сітарчук Роман. ПОХОДЖЕННЯ СЛОВ'ЯН У ПРАЦЯХ ЗАРУБІЖНИХ АВТОРІВ134

Мілейко Алла, Петренко Ірина. ВПЛИВ БИТВИ НА ВОРСКЛІ 1399 РОКУ НА УКРАЇНСЬКІ ЗЕМЛІ.....136

Супруненко Руслан, Бабенко Людмила. З ІСТОРІЇ КРИМСЬКОТАТАРСЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ 1917 – ПОЧАТКУ 1918 РР.....140

Розділ 2.

ЕТНОЛОГО-ЕТНОГРАФІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА МУЗЕЙНИЦТВО В УКРАЇНІ ТА НА ПОЛТАВЩИНІ

Бондаренко Галина. МОНОГРАФІЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ЯК МЕТОД ЕТНОГРАФІЧНОГО ВИВЧЕННЯ ПОЛТАВЩИНИ147

Васянович Олександр. ГАСТРОНОМІЧНІ ТРАДИЦІЇ В НЕМАТЕРІАЛЬНІЙ КУЛЬТУРНІЙ СПАДЩИНІ УКРАЇНИ151

Сушко Валентина. РОЛЬ МУЗЕЮ СЛОБІДСЬКОЇ УКРАЇНИ ІМЕНІ Г. С. СКОВОРОДИ ТА МУЗЕЮ УКРАЇНСЬКОГО МИСТЕЦТВА В РОЗВИТКУ УКРАЇНОЗНАВСТВА161

Супруненко Олександр. ЩОРІЧНИК «ПОЛТАВСЬКИЙ КРАЄЗНАВЧИЙ МУЗЕЙ. МАЛОВІДОМІ СТОРІНКИ ІСТОРІЇ, МУЗЕЄЗНАВСТВО, ОХОРОНА ПАМ'ЯТОК» (2004–2024).....167

Бацвін Андрій. РОЛЬ МУЗЕЮ У ЗБЕРЕЖЕННІ РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕТНОКУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ (на прикладі діяльності національного заповідника «Давній Галич»).....172

Овчаренко Людмила. ФОРМУВАННЯ КОЛЕКЦІЙ НАРОДНОГО ХУДОЖНЬО-ЕТНОГРАФІЧНОГО МУЗЕЮ «ВІДРОДЖЕННЯ» ОПШНЯНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО ХУДОЖНЬОГО ЛІЦЕЮ ІМЕНІ ВАСИЛЯ КРИЧЕВСЬКОГО ТА ЇХ ВИКОРИСТАННЯ У ВИКЛАДАННІ НАВЧАЛЬНОГО ПРЕДМЕТУ «ОСНОВИ КЕРАМОЛОГІЇ»177

Голубнича Марина. МУЗЕЙНІ ПРОЄКТИ ПОЛТАВСЬКОГО ЛІТЕРАТУРНО-МЕМОРІАЛЬНОГО МУЗЕЮ ІВАНА КОТЛЯРЕВСЬКОГО.....188

Олійник Марина. ЗБІРКА ВЗОРІВ ОЛЬГИ БАЧИНСЬКОЇ: ДОСЛІДЖЕННЯ ЕТНОКУЛЬТУРНОГО КОНТЕКСТУ ОРНАМЕНТІВ.....	192
Шаповал Лариса. ГОБЕЛЕН – РІЗНОВИД ОРНАМЕНТАЛЬНОГО КИЛИМА НА ПОЛТАВЩИНІ	196
Пісцова Марія. ПОБУТУВАННЯ РУШНИКІВ-БОЖНИКІВ НА ПОЛТАВЩИНІ (з музейних надходжень).....	204
Стороха Євгенія. ВАСИЛЬ ГОРЛЕНКО І ПОЛТАВА.....	207
Шейко Денис. НАВЧАННЯ ГНАТА СТЕЛЛЕЦЬКОГО У ХАРКІВСЬКІЙ ДУХОВНІЙ СЕМІНАРІЇ (1896–1901 РР.).....	215
Овчаренко Людмила. ІВАН ЗАРЕЦЬКИЙ ТА ЙОГО ВНЕСОК У РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОЇ КЕРАМОЛОГІЇ	221
Васецька Олеся, Халімон Олена. «МАТІНКА ПРИРОДА І ГРИГОРІЙ СКОВОРОДА»: МЕТОДИЧНА РОЗРОБКА СЦЕНАРІЮ ІНТЕРАКТИВНОГО ЗАХОДУ ПОЛТАВСЬКОГО КРАЄЗНАВЧОГО МУЗЕЮ ІМЕНІ ВАСИЛЯ КРИЧЕВСЬКОГО	232
Бовкун Оксана. МУЗЕЙ ВОЛОДИМИРА КОРОЛЕНКА В ЖИТОМИРІ: 50 РОКІВ ІСТОРІЇ	240
Вечерок Ольга. СТАТТЯ В. Г. КОРОЛЕНКА НА ЗАХИСТ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ	246
Головко Олеся. ПОЛТАВСЬКІ СТОРІНКИ ЖИТТЯ ВОЛОДИМИРА КОРОЛЕНКА.....	249
Чеботарьова Людмила, Білокінь Фаїна. КОЛЕКЦІЯ МІНІАТЮРНОЇ ДЕРЕВ'ЯНОЇ СКУЛЬПТУРИ МАРИНИ ЧИСЛОВОЇ.....	252
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ.....	262

Олексій Дедуш
(Біла Церква)

**ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКА ГРОМАДА МІСТА БІЛА ЦЕРКВА
У 1835–1838 РР.**

(моїм предкам з роду Грабовських присвячується)

Стаття присвячена висвітленню пізнього періоду існування греко-католицької громади міста Біла Церква у 1835–1838 рр. На той час це була малочисельна група переважно колишніх шляхтичів, які попри тиск зберегли своє віросповідання та окрему ідентичність. Також у статті порушено питання походження уніатського духовного роду Грабовських, один з представників якого тривалий час був настоятелем для білоцерківських греко-католиків.

Ключові слова: греко-католицизм на Київщині, Біла Церква, уніати у Російській імперії, підросійська греко-католицька шляхта.

The article is dedicated to highlighting the late period of the existence of the Greek Catholic community in the city of Bila Tserkva in 1835–1838. At that time, it was a small group of predominantly former szlachta noblemen who, despite pressure, preserved their faith and separate identity. The article also raises the question of the origin of the Uniate clerical family of the Hrabovski, one of whose representatives served as the long-term superior for the Bila Tserkva Greek Catholics.

Keywords: Greek Catholicism in the Kyiv region, Bila Tserkva, Uniates in the Russian Empire, Russian Greek Catholic szlachta.

Греко-католики Правобережної України у Російській імперії, після поділів Речі Посполитої, опинились у складних умовах. Більшість духовенства та прихожан перейшли у православ'я, оскільки літургійні відмінності обох деномінацій були мінімальні. Однак певні групи шляхти та рідше селян продовжували зберігати вірність унійній церкві, що було доволі сміливим вибором. Зважаючи на те, що греко-католики втратили більшість культових споруд, то відправляти обряди вони могли лише у поодиноких каплицях, нерівномірно розподілених по повітах. За колекцією уніатських сповідних розписів Київській

губернії 1820–1838 рр., яка зберігається у Центральному державному історичному архіві у м. Київ, найбільша кількість греко-католиків у цьому регіоні мешкала у Сквирському повіті. Відповідно, каплиці для вірян сусідніх повітів, зокрема, Васильківського та Радомишльського, розташовувались у населених пунктах Сквирщини.

До поділів Речі Посполитої згідно візитації 1792 р. унійна церква у Білій Церкві мала 6 парафій, вірянами яких були 499 дворів місцевих жителів [4]. Це свідчить, що практично все населення центру Поросся було греко-католиками, хоча так звані «дизуніти» (православні) також були представлені у локальній релігійній палітрі. Однак згадана вище перевірка показала, що білоцерківський греко-католицький клір як правило мав низький фаховий рівень, що суттєво вплинуло на масовість його переходів до російської православної церкви у 1794–1795 рр.

Вже через 44 роки, у 1836 р. у Білій Церкві фіксується лише 9 греко-католиків, до яких через рік додалась ще одна особа, а за рік до того сповідалось лише 8 осіб [18]. Білоцерківські уніати були прихожанами каплиці у с. Тадіївка Сквирського повіту, куди також ходили парафіяни з Ожегівки, Пархомівки, Чупири та Ставища. Біла Церква була найбільш віддаленим населеним пунктом з цього переліку, сполучення з яким забезпечувалось через шлях на Володарку.

Очільником тадіївської унійної парафії з 1827 р. був Єфрем Єрофійович Грабовський – син покійного настоятеля Мошурівської греко-католицької каплиці, а пізніше безмісного пароха Єрофія Івановича (бл. 1767 – 19.05.1826 ст. ст.) [17], який постійно проживав у с. Лацова Уманського повіту [1]. Після остаточної ліквідації унійних парафій у 1840 р. Єфрем Грабовський став православним священником села Завадівка Сквирського повіту, де служив до своєї смерті у віці 63 роки у 1855 р. [10]. З дітей колишнього греко-католицького пароха тільки Іван продовжив справу батька, ставши настоятелем церкви у с. Черкас Васильківського повіту [6]. Сини – Микола Єфремович став титулярним радником у Київській цивільній палаті [11], Семен Єфремович – столоначальником Сквирського земського суду [9], а донька Устина – дружиною колезького регістратора Сквирського казначейства Йосипа Гавриловича Сіренка [8].

Антропонімічний аналіз прізвищ показує, що переважна більшість білоцерківських греко-католиків належали до колишньої шляхти, яка з початку 1830-х піддалась так званому «розбору». Завдяки іншим документам вдалось встановити, що Рафаїл Раковський станом на 1834 р. був дворянином 2-го розряду. Серед селян ми бачимо Никифора Сидоренка, який мав на час сповіді поважний вік понад 80 років та проживав у Білій Церкві згідно ревізьких казок

щонайменше з 1795 р. Загалом у згаданій вище колекції сповідних розписів ми бачимо тенденцію, що слуги заможних уніатів також мають віросповідання своїх господарів. Такими служницями серед білоцерківців фігурують Домникія Новицька і Олена, прізвище якої не зафіксовано.

У списку 70% складають жінки, тому загалом може скластись враження, що у переліку переважають самотні люди. Однак наявність в окремому дворі одного уніата не означало, що такі люди були без родини. Як правило, греко-католики Київщини 1830-х рр. проживали у релігійно-міксованих сім'ях. У певні роки парахи вказували віросповідання чоловіків чи дружин своїх парафіян, однак у період 1835–1838 рр. тадіївський настоятель такого не практикував. Діти від таких змішаних шлюбів ставали відповідно католиками, або православними, тому теж не відображені у документі.

Після 1840 р. греко-католики Правобережної України були змушені остаточно відректись від своєї віри, ставши православними або римо-католиками. Але як показує практика греко-католики Київщини мали більш виражену етнічну ідентичність. Наприклад, матір першого митрополита Української автокефальної православної церкви Василя Липківського – Вікторія Гаврилівна [7; 12] була донькою Гаврила Йосиповича Олтаржевського – колишнього греко-католицького диякона с.Рогізна Сквирського повіту, а пізніше настоятеля каплиці містечка Конела [5].

Список греко-католиків міста Біла Церква у 1835–1838 рр.
[18; 16; 15; 14]

№	ПІБ	вік			
		<u>1835</u>	1836	1837	<u>1838</u>
1	Єлизавета Тимофіївна Бульковська	40	41	42	42
2	її домашня/ <i>служниця</i> Домнікія Новицька	18	19	20	20
3	Петронела Достоїмська	30	31	32	32
4	Григорій Дубніцький	45	45	46	40
5	дружина його Ганна	30	30	31	31
6	сестра його Текля	15	-	-	-
7	домашня/ <i>служниця</i> Ганна/Гелена/Олена	14	15	16	16
8	Никифор Андрійович [2] Сидоренко	-	85	86	86
9	Рафаїл Павлович [3] Раковський	-	41	42	42
10	Ганна Мізерська зі Ставища [13]	-	40	41	42
<u>11</u>	Софія Марковська з Пархомівки [13]	12	-	14	20

Джерела та літератури

1. Державний архів Волинської області, ф. 382, оп. 2, спр. 267, арк. 57 зв. Список безмісних священників Уманського повіту.
2. Державний архів Київської області (далі ДАКО), ф. 280, оп. 2, спр. 1, арк. 168 зв. Ревізька казка поміщицьких селян м-ка Біла Церква Васильківського п-ту 1795 р.
3. ДАКО, ф. 280, оп. 2, спр. 473, арк. 74. Ревізька казка дворян 2-го розряду Васильківського повіту 1834 р.
4. Стародуб О. Білоцерківський деканат руської унійної церкви напередодні розподілів Речі Посполитої. Біла Церква, 2021. 152 с.
5. Центральний державний історичний архів (далі ЦДІАК), ф. 127, оп. 1009, 519, арк. 84 зв. Клірова відомість церкви Різдва Богородиці с. Зюбриха Липовецького п-ту 1842 р.
6. ЦДІАК, ф. 127, оп. 1011, спр. 362, арк. 330 зв. Клірова відомість Михайлівської церкви с. Черкас Васильківського повіту 1858 р.
7. ЦДІАК, ф. 127, оп. 1012, спр. 2152, арк. 1110 зв. – 1111. Запис про вінчання у метричній книзі церкви с. Зюбриха Липовецького п-ту від 22 серпня 1843 ст. Костянтина Липківського і Вікторії Олтаржевської.
8. ЦДІАК, ф. 127, оп. 1012, спр. 2493, арк. 1236 зв. Запис про вінчання у метричній книзі с. Завадівка Сквирського п-ту від 4 липня 1848 ст. Йосипа Сіренка і Устини Грабовської.
9. ЦДІАК, ф. 127, оп. 1012, спр. 2662а, арк. 285 зв. Запис про вінчання у метричній книзі церкви с. Матюші Васильківського п-ту від 9 листопада 1851 р. ст. Семена Грабовського і Олександри Соханської.
10. ЦДІАК, ф. 127, оп. 1012, спр. 2987, арк. 1008 зв. – 1009. Запис про смерть у метричній книзі с. Завадівка від 1 березня 1855 р. ст. про смерть Єфрема Грабовського.
11. ЦДІАК, ф. 127, оп. 1012, спр. 3012, арк. 727. Запис з метричної книги с. Вінницькі Стави Васильківського п-ту 1856 р., де Микола Грабовський

- виступає свідком на вінчанні брата Івана з Надією донькою священника Федора Гирича.
12. ЦДІАК, ф. 127, оп. 1012, спр. 3557, арк. 774 зв. 775. Запис про народження у метричній книзі с. Попудня Уманського п-ту від 29 березня 1864 р. ст. про хрещення Василя Липківського.
 13. ЦДІАК, ф. 972, оп. 2, спр. 4, арк. 217. Сповідний розпис прихожан греко-католицької каплиці с. Тадіївка Сквирського п-ту за 1834 р.
 14. ЦДІАК, ф. 972 оп. 2, спр. 4, арк. 70 зв. Сповідний розпис греко-католиків м-ка Біла Церква 1838 р.
 15. ЦДІАК, ф. 972, оп. 2, спр. 4, арк. 110 зв. – 111. Сповідний розпис греко-католиків м-ка Біла Церква 1837 р.
 16. ЦДІАК, ф. 972, оп. 2, спр. 4, арк. 338. Сповідний розпис греко-католиків м-ка Біла Церква 1836 р.
 17. ЦДІАК, ф. 972, оп. 2, спр. 8, арк. 279 зв. Відомість про уніатських капеланів Уманського повіту Київської губернії 1829 р.
 18. ЦДІАК, ф. 972, оп. 2, спр. 8, арк. 336. Сповідний розпис греко-католиків м-ка Біла Церква 1835 р.

~~УДК 655.4:274(477)~~

~~Роман Сігарчук
(Полтава)~~

~~ВИДАВНИЦЯ СПРАВА ПРОТЕСТАНТСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У ПЕРШЕ ДЕСЯТИЛІТТЯ РАДЯНСЬКОЇ УКРАЇНИ~~

~~Протестантські організації в українських землях започаткували видавництво літератури за часів російського царату. З утворенням після встановлення радянської влади українських національних союзів протестантів їхня видавнича діяльність значно активізувалася й поглибилася. Це мало значний позитивний вплив на розвиток організацій. Наприкінці 20-х рр. друкарська справа протестантів була згорнута владою.~~

~~**Ключові слова:** більшовицька влада, діяльність, друк, протестанти, релігійна література, союзи, утиски.~~

~~Protestant organizations in the Ukrainian lands began publishing literature during the Russian tsarist era. With the establishment of the Ukrainian national unions of Protestants after the Soviet regime, their publishing activities intensified and deepened. This had a significant positive impact on the development of the organizations. In the late 1920s, the Protestant printing industry was curtailed by the authorities.~~

~~**Keywords:** Bolshevik government, activities, printing, Protestants, religious literature, unions, oppression.~~

~~Показником життєздатності, активності протестантських конфесій була їх видавнича діяльність. Наявність друкованого органу свідчила про впливовість, авторитет церкви. Лідери протестантських організацій усвідомлювали, що без пропаганди власної віри була неможлива не тільки тогочасна діяльність громад, але і їх майбутнє.~~